

Standard práce asistenta pedagoga

(Školní poradenství v praxi, 4.5.2015, Mgr. MgA. Mariana Koutská, Ph. D.)

Vymezení kompetencí i návrh kariérního systému

V České republice působí ve školách více než pět tisíc pedagogických pracovníků v pracovní pozici asistent pedagoga. Formálně byla tato pozice ustanovena v roce 2005 školským zákonem a zákonem o pedagogických pracovnících. Za téměř deset let oficiálního působení asistentů pedagoga byl prokázán jejich nezastupitelný přínos pro vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

Na druhé straně, dosavadní zkušenosti ukazují na řadu problémů, kterým tato profese čelí: neexistence jednotných pravidel zřizování pozice asistenta pedagoga, systému metodického vedení i obecně přijímaných standardů činnosti asistentů pedagoga. Asistenti se potýkají s nejasným ukotvením funkce a role v kolektivu pedagogických pracovníků. Delší dobu narůstá potřeba explicitně definovat kvalitu práce asistenta pedagoga a legislativně ukotvit profesní standard jako normu stanovující na základě struktury profesních činností, povinností a odpovědností profesní kompetence.

Asistent pedagoga (pedagogický pracovník), který působí ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělávají žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen "SVP"), spolupracuje s učitelem na výchovně-vzdělávací činnosti nejen u žáků se SVP, ale celé třídy. Pomáhá při komunikaci mezi učitelem a žáky, spolupracuje s rodiči žáků a poskytuje individuální i skupinovou podporu žákům při přípravě na výuku. Asistent pedagoga se věnuje celé třídě. Za žáka se SVP považuje zákon osobu se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.

Standard práce asistenta pedagoga je formulován v podobě kompetenčních požadavků, charakteristik klíčových profesních činností, kompetencí, znalostí, hodnot a postojů, které vycházejí z pojetí klíčových kompetencí podle RVP.

Standard práce asistenta pedagoga:

- Stanovuje základní cíle a zásady působení asistenta pedagoga v českých školách.
- Popisuje potřebný organizační a legislativně správní rámec vzdělávání asistenta pedagoga (získávání kvalifikace) a navrhuje potřebný rámec dalšího vzdělávání asistentů pedagoga.
- Podrobně řeší organizačně správní aspekty ustavení této profesní pozice ve školách i základní normativní pravidla výkonu jeho činnosti.
- Stanovuje základní předpoklady pro kvalitní výkon pozice asistenta pedagoga.
- Vymezuje působnost asistenta pedagoga jako člena pedagogického týmu školy.
- Doporučuje systém metodického vedení a systém hodnocení asistenta pedagoga.

Cílem Standardu je vytvořit jednotný a přesto obecný dokument pro všechny asistenty pedagoga bez ohledu na to, jaký druh speciálních vzdělávacích potřeb má žák nebo žáci ve třídě. Východiskem jsou konkrétní oblasti potřebné podpory pedagogů a žáků, se kterými asistent v praxi pracuje. Snahou Standardu je sjednocení náhledu na činnosti asistenta pedagoga u nás. Standard práce nabízí asistentům pedagoga přehled klíčových kompetencí nutných pro práci ve třídě a pro rovnoprávnou spolupráci s učitelem. Zároveň informuje o možných formách hodnocení práce asistenta pedagoga, na které navazuje také metodické vedení a supervize. Ředitelům Standard nabízí nové rozdělení asistentů do tří skupin podle míry odpovědnosti za vzdělávání v rámci přímé pedagogické práce. Zároveň představuje možnost kariérního růstu až na pozici asistenta-metodika, který provádí supervizi, metodicky vede další asistenty a podílí se na vytváření metodických materiálů. Na jednotlivé úrovně přirozeně navazuje adekvátní platové ohodnocení, které je více rozpracováno v návrhu systému financování.

Činnosti asistenta pedagoga

- Podílí se spolu s pedagogem na časové a organizační struktuře hodiny a přípravě tematicky zaměřených pomůcek.
- Věnuje se dozorování nad žáky při přestávkách a obědech.
- Spolupracuje s dalšími pedagogickými a poradenskými pracovníky.
- Spolupracuje na zajišťování organizační dopomoci při mimoškolních zájmových a kulturních aktivitách a na vytváření a vyhodnocování individuálního vzdělávacího plánu žáka.
- Věnuje se rozvíjení dovedností a kompetencí žáků se SVP, spolu s nácvikem a rozvojem sociálních návyků.
- Zaměřuje se také na podporu vzájemné komunikace mezi všemi žáky dané třídy a rozvoj sociálních dovedností všech bez výjimky.

Pro definování kompetencí a činností asistentů pedagoga je stěžejní jejich míra zodpovědnosti ve

výchovně-vzdělávacím procesu, která rozděluje asistenty do tří úrovní (míra zodpovědnosti nízká, střední a vysoká). K nim se vážou doporučené požadavky na stupeň ukončeného vzdělávání a doporučení na zařazení do platových tříd.

Role asistenta pedagoga

Asistent se nevěnuje pouze konkrétnímu žákovi s potřebou podpůrného opatření, ale i facilitaci vzájemné komunikace pedagogů se žáky, žáků s pedagogy a řešení konfliktních situací mezi spolužáky. Asistent pedagoga bývá využíván i pro práci s třídním kolektivem, pro práci s emocemi žáků a sociodynamikou třídy.

Asistent pedagoga zároveň plní významnou roli ve vztahu k rodičům a zákonným zástupcům žáků. V některých případech dochází i k jeho návštěvám přímo v rodině dítěte a částečně funguje jako sociální pracovník. Jeho vliv se projevuje nejen v rámci rodiny daného žáka, ale také v rámci celé komunity, a to především při překonávání kulturních bariér.

Etické hledisko profese asistenta pedagoga

Standard práce asistenta pedagoga není sám o sobě etickým kodexem, nicméně etické otázky spojené s touto profesí jsou jedním z hlavních témat diskuze klíčových aktérů výchovně-vzdělávacího procesu. Do vymezených klíčových kompetencí asistenta pedagoga v rámci Standardu se etické hledisko významně promítá.

Propojení Standardu práce se systémem vzdělávání asistenta pedagoga

Systém vzdělávání asistenta pedagoga se zaměřuje na přípravu k vykonávání této profese v rámci akreditovaných kurzů (vysokoškolského oboru na vybraných pedagogických fakultách) i na další vzdělávání, které je pro vykonávání této profese klíčové. Standard pomáhá vytvořit kritéria kvalifikačního studia, jež mohou mít oporu v požadovaných kompetencích jednotlivých úrovní asistenta pedagoga. Standard se stává předpokladem k efektivnímu kariéernímu řádu, který přispěje ke zlepšení motivace asistentů ve vztahu k široké nabídce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Existence profesního standardu by měla přispět k profesionalizaci asistentů pedagoga, ke zlepšení kvality jejich profesní přípravy a ke zlepšení inkluzivního vzdělávání v českých mateřských, základních a středních školách. Záměrem vytvořit a legislativně ukotvit profesní standard jako normu profesních činností, povinností a odpovědností, ale také osobnostních předpokladů a kompetencí i nástrojů na jejich hodnocení, vytváříme potřebný rámec jak pro kvalitní výkon profese asistenta pedagoga, tak pro vlastní profesionalizaci tohoto typu pedagogického pracovníka. K tomuto ambicióznímu cíli přispívá i fakt, že tento dokument je úzce propojen s dalšími klíčovými aktivitami, které jej doplňují a zároveň z něj vycházejí (metodické vedení, systém vzdělávání asistenta pedagoga i návrh jednotného systému financování).

Se standardem práce asistenta pedagoga, návrhem systému vzdělávání asistenta pedagoga a dalšími souvisejícími dokumenty se můžete podrobněji seznámit na webových stránkách www.inkluze.upol.cz. Projekt Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR je financován Evropských sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.